

BÜYÜK CAMBAZHANE

Ahmet Yılmaz

- “Sirk”i bilir misiniz? *Kareler Aklar*’da geçer. Behçet Necatigil (1916-1979) ilk baskısı 1975’te yapılan, mısraları bölerek yeni şekil arayışlarına giriştiği şiirlerin bulunduğu kitabının “Aklar” bölümünün otuz birinci şiirini “Hiçbir şey görmeden gördüm numaraları.” diyerek bitirir. Gerçi bitmez; okuyucuda devam ededurur tesiri:

*Büyük cambazhanede ölüm numaraları
Atılır altıpatlar usta akrobatlar
Kim nereye yakınsa orası ona ufuk
Arkada batıkta seyirci sıraları
Büyük cambazhanede bir sürü çoluk çocuk
Hiçbir şey görmeden gördüm numaraları.¹*

Altı mısradan müteşekkil, yayımlandığı tarihten bu yana yıllar geçmesine rağmen tazeliğini kaybetmeyen, farklı okumalara açık, zengin çağrışımlara sahip bu şiiri antolojilerde göremezsiniz. Kendini kolay açmayan, ele vermeyen karakterdedir. Anlamı kendi üzerine kapalıdır demeyeceğim, haksızlık olur. Metin Cengiz’in ifadesiyle “... anlamı artık eritir, hiçliğin kendisinde yaratmaya çalışır... sözcüklerin berisindeki sınıra geçmiştir şair...”²

Birinci ve altıncı, üçüncü ve beşinci mısraların birbiriyle kafiye oluşturduğu bu kısa-yoğun şiirde ‘t’ ve ‘k’ ünsüzlerinden yararlanılarak bir iç ahenk meydana getirildiği dikkat çeker. İkinci ve son mısralarda yüklem in öne alınması; ritmi hızlandırır, söze çeviklik kazandırır. Okuyucu anlam atının dizginini -henüz ısınma-

1 Necatigil, Behçet, *Kareler Aklar*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1975.

2 Cengiz, Metin, *Türk Şiirine Eleştirel Bir Bakış-Nazım’dan 70’li Yıllara*, Babil Yayınları, İstanbul 2005.

dan, tam kavrayamadan- elinden kaçıır; “Yorum her şeydir artık. Yorumu güçlendiren ise dilin şahsileştirilmesidir...”

Latince asıllı Fransızca *cirque* kelimesi aslında “daire, çember, halka şeklinde gösteri alanı” anlamına geliyor. En eski Türkçe sözlüklerimizden *Kamus-i Türki*’de sirk; “eğitilmiş hayvanların ve cambazların akrobasi hareketlerinin sergilendiği, daha çok kapalı yer” olarak tanımlanıyor. Tabii burada şair “büyük cambazhane” demiştir; çoluk çocuk seyircilerin gözleri önünde altıpatların atıldığı, usta akrobatların boy gösterdiği mekândır, sınırları çizilmiştir.

Şair, hiçbir şey görmediği hâlde bütün numaraları nasıl / ne şekilde bilmektedir? Görmüş geçirmiş olmaktan, hayatın tozunu yutmaktan, inişli çıkışlı dünyanın bir kısır döngü gibi insanı neşe içre başlayan yolculuğunda dönüp dolaştırıp en sonunda başladığı noktaya getirip bırakmasından mı bahsediyordur?

Öyle ya hemen her gün aynı işler değil midir günlerimizi gecelerimizi tüketen, sonunda saçımızı ağartıp belimizi büken? Her gün aynı saatte kalkmalar, vapura trene koşmalar, gün boyu oraya buraya koşturmalar, akşam eve dönüşte ağır ağır adım atmalar...

Bir tarafta ip üstünde pürdikkat cambaz, yürekleri ağızlara getirir:

Önümüzde gerili ip, dolanırız

*Geçmek için görünmeden
Yolu uzatmalarımız. (“Dolama”)*

Öte tarafta bir aslan terbiyecisi, elinde sıkıca tuttuğu çember; kalabalık endişe içinde, nefes nefesedir. Patlayan altıpatlar, hayvanın gergin bacaklarıyla yaylanıp bir solukta yuvarlağın içinden geçmesi. Alkışlar. Islıklar. Derin iç geçirmeler...

Ya trapezcilere ne demeli? Adamın omzunda kadın, kadının omzunda adam; bir değil, üç beş değil. Yerden göğe uzatılmış etten merdiven. Kımıldısız. Onca yükü nasıl taşıyor en alttaki. Gözler fal taşı gibi açık, kalpler göğüs kafesinden fırladı fırlayacak. Ha yıkıldı ha yıkılacak. Ne güzel gözleri vardı sonra. Sırım gibi delikanlıydı. Seyreylemektir bize düşen:

*Düşeriz açılmaz
Paraşüt
Aşağılar yerküre
Küçültür bizi. (“Bağban”)*

Biletler gülmek, eğlenmek için alınmıştır; korkmak, iliklerine kadar korkuyu hissetmek için, şaşkınlıktan küçük dilini yutmak için. Öyleyse gel-

sin tek tekerlekli bisikletçiler, palyaçolar, sigara içen (içirilen, zavallı) şempanzeler, tek ayak üstünde duran fil yavruları... Tuhaftır, şair seyirciler için “batıkta” ifadesine başvuruyor. *Büyük Türkçe Sözlük*³ “iflas etmiş olan, müflis.” olarak tanımlıyor *batık* kelimesini. Seyirci daha önce defalarca noktası virgüline kadar aynı şekilde tekrarlanan numaraları bir daha görmek için para vermiş; parasını verdiği için de gülüp eğlenmek, korkup çığlık atmak zorunda hissetmiştir kendisini. Hâlbuki şair, bilir başını sonunu. Aynı çadır altındadır olup bitenler. Dünya bir sirk alanıdır olsa olsa. Seyredenler, seyredilenler...

*Siz şimdi ne desem
Yaşa!
Kim kime gülsün
Bak şu işe! (“Direk Eğridir”)*

Şairin hayatı şiire dâhil derler, amenna fakat şiir söyleyen illa söylediğini eyleyen midir? Diyeceğim, Behçet Necatigil’in şiirlerini anlamak için çocukluğunu, eğitimini, aile ve iş hayatını, şahsiyetini, iyi kötü yönlerini, fikirlerini derinlemesine incelemek bizi hakikate ulaştıracak mı yoksa yolumuzu şaşırtacak mıdır? Yoksa şiirlerini açan, açıklayan, duyuran, ehli-leştiren yine şiirleri midir?

Sözümüzü balla kesip Gülten Akın’ın Behçet Necatigil için yazdıklarına kulak verelim: “Şiirlerin, hayatın ağırlığına karşı bir ağırlık olduğunu yazmıştı bana da. Şiirine bu denli tutkun, onu yaşamıyla bu denli iç içe sokmuş bir başka ozan var mı?”⁴ İsmet Özel’e göre ise şiirin önemi hiçbir zaman yapısında yer alan bazı işaretlerden doğmaz. Bizzat bir deneyimin doğrudan doğruya kendisi oluşundandır.⁵

O hâlde ne yapmalıdır insan? Şaire kulak mı vermeli? Büyük cambazhaneyi elbet bir bilene sormalı; buradan geçip sırasını savana, dünya denen gölge-likte bir nefes dinlenip yola devam edene bakmalı:

*Yokum ben, bıktım, gerçek bıktım
Kapan derdinle içerde
Acılar mı anılar mı kar kar. (“Kar Kar”)*

veya tasını tarağını toplayıp terki diyar etmeli:

*‘Necatigil yok şimdi
Belki bir gün olmuştur.’ (“Hüthüt”)*

3 Doğan, Ahmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.

4 Akın, Gülten, *Şiir Üzerine Notlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.

5 Özel, İsmet, *Şiir Okuma Kılavuzu*, Şule Yayınları, İstanbul 2007.